

[Otázka po bytí v tradici; víra a reflexe víry]

[750403-0b]

(75) (6) (pokrač. – 3. 4. 75.)

Především k té otázce bytí. Tam jde o ryzí filosoféma v té rovině reflexe, v té rovině „pojmové krajkoviny“. Je to určitý způsob postavení otázky; a každá otázka se může postavit jen na základě určitých předpokladů, které umožňují a zajišťují její platnost a které jí nejsou jenom vnější, ale které si ukládá také do své hloubky a které nám ukazují, co ta otázka tvrdí, afirmuje (tj. nikoli, na co se táže). Žádná otázka se nemůže jenom ptát; tím, že se táže, z něčeho musí vycházet, může platit jediné v nějakém kontextu, který je předmětně sice tou otázkou zamlčen, ale nepředmětně (tj. v hlubině) je přítomen a je možno se ho dobrat. A otázka po bytí je otázkou, která nějakým způsobem je zakotvena v orientaci (životní), která se vyznačuje úsilím najít to „bytí“ (to podstatné) tam, kde je nezávislé na čase, na průběhu, na proměnách, na dění, protože je jakýmsi „základem“ toho, co se děje, tím, co „stojí pod“ (*sub-sto*, *substan***cia**) tím, co se mění atp. Jestliže třeba Heidegger nazval provokativně svůj spis *Bytí a čas*, tak to byla provokace ještě větší, než když třeba Nicolai Hartmann napsal *Metafyziku poznání*. Tradičně patřilo poznání do rezortu noetiky – jakápak tedy metafyzika?! To byla jasná provokace; nikdo třeba z takových novokantovců nemohl uznat, že by tohle mohlo být legitimní. A podobně nikdo z té staré tradice metafyziky (-cké) by nemohl uznat, že se může hledat pozitivní vazba mezi bytím a časem. Na otázku po vztahu mezi bytím a časem je evidentně třeba odpovědět, že bytí je to, co je mimo čas. Jestliže se Heidegger pokouší to vyložit jinak, je to proto, že celá je **<ho>** filosofie je nesena kritikou té tradice ontologické, a proto také vymýšlí zvláštní termíny jako „fundamentální ontologie“, pak i to opouští, vůbec nechce mluvit o ontologii atd. – je z toho jasné, že je v situaci, když už nemůže v té tradici pokračovat, a pokouší se o něco jiného – a má dojem, že přes to bytí (časové, časující) je to vhodný start nebo že tam ten problém proměny filosofické orientace je centrálně zauzlen. Je evidentní ještě další věc, že když se mluví o tom bytí, tak že to je – jak jsem říkal – abstraktní filosoféma: na slovo „bytí“ jsou tu zavěšovány různé významy (v době přechodné, kdy z té staré tradice zůstaly už jenom zbytky, představující zátěž, ale myslet se z nich už nedá), nové „smysly“, jež tam původně nebyly a ani nepatřily a které představují určitou myšlenkovou aktivitu, která má zase nějaký ten svůj „základ“. Ten základ není v tom „bytí“ – to „bytí“ je přece ta rovina reflexe, té krajkoviny pojmové, ale jak se to dělá, to je založeno jinde.

To je tedy k té otázce bytí, o níž jste oba hovořili. Samozřejmě, pokud mluvíme o víře, tak ta s tou otázkou bytí nemá co dělat, protože víra není reflexe a není záležitostí té roviny myšlenkové reflexe. Přesněji řečeno, musíme rozlišit mezi vírou a reflexí víry, které se někdy (dokonce často) říká také „víra“. Reflexe víry se samozřejmě může blížit (a také ve středověku používala všech vynálezů filosofické tradice, aby se pokusila o vyjádření „obsahu“ víry) tradiční ontologii, ale ta potíž a de facto neúspěch takových pokusů (lze-li ovšem mluvit o neúspěchu, protože bez tohoto „neúspěchu“ bychom dnes v žádném případě nebyli tam, kde dnes jsme) spočívaly v nepřiměřenosti a nevhodnosti myšlenkových prostředků tímto způsobem užívaných vzhledem k povaze nového „základu“, příliš se lišícího od onoho, k němuž se filosofická reflexe přimykala původně. Víra je totiž určité životní zaměření, které představuje alternativu k „základu“ tradiční ontologie. Ta tradiční ontologie (a vůbec to tradiční filosofování) nebyla jenom tou abstraktní myšlenkovou krajkovinou, ale představovala jenom reflexi toho základního životního zaměření (v podstatě archaického člověka). A víra tedy není alternativou k této reflexi, nýbrž k jejímu

základu, k tomu životnímu zaměření, s nímž ta filosofická reflexe je spjata. Sama víra má reflexi velice nevybudovanou a nevyhovující. Když se tedy ty dvě tradice střetly, tak ta víra musela být na první pohled vyloženě ohrožena, protože na rovině reflexe nedovedla dost parírovat, tj. neměla žádné zbraně, jimiž by mohla čelit té vypracované, pronikavé reflexi toho druhého životního stylu, jenž byl tím vlastním jejím protivníkem.